

ЎЗБЕКНИСТОН

ОҶОЗИ

Ўзбекистон Халқ демократик партиясининг газетаси **Нархи: 5 сўм**

1993 йил 8 май, шанба

№ 84 (21.435)

Газетага 1918 йил 21 июнда «Иштирокию» номи билан асос солинган

ЎН ИККИНЧИ ҶАҚИРИҚ ЎЗБЕКНИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШНИНГ ЎН ИККИНЧИ СЕССИЯСИ ТЎҒРИСИДА

АХБОРОТ

Ўн иккинчи ҷақирӣқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн иккинчи сессияси 7 май куни Тошкентда ўз ишhini давом эттирди. Мажлиси Олий Кенгаш Раиси Ш. Ибдуллоев бошқарди.

Миллий банк раиси Р. Азимов «Валютани тартибга солиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси қонун роийҳаси хусусида сўзга чиқди.

Бош вазир ўринбосари Б. Ҳамидов «Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси қонун лоийҳаси ҳақида» маъруза қилди.

Саноат, қурилиш ва аҳолига хизмат кўрсатиш масалалари комитетининг раиси Ф. Нажмиддинов давлат уй-жой фондini хусусийлаштириш тўғрисида, «Маҳсулот белгилари ва хизмат кўрсатиш белгилари тўғрисида», «Ўзбекистон Республикасидаги корхоналар тўғрисида»ги қонунга қўшимчалар ва ўзгаришлар киритиш ҳақида»ги қонунлар лоийҳалари юзасидан маъруза қилди.

Олий Кенгаш Раисининг ўринбосари Э. Халилов маърузаси юзасидан давлат сирларини сақлаш ҳамда айрим қонун ҳужжатларига қўшимчалар ва ўзгаришлар киритиш ҳақидаги қонун лоийҳалари муҳокама қилинди.

Депутатлар иқтисодий ислоҳот, бюджет сисетаси ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш комитетининг раиси Э. Хўжаев маърузаси юзасидан қонунлар лоийҳаларини кўриб чиқди. Бу лоийҳалар Ўзбекистон Республикаси билан халқаро молия ташкилотлари ўртасидаги халқаро заём ва кафолатли шартномалар ҳамда битимларни рағбатлантириш ва денонсация қилишга, мулкчилик, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш, тадбиркорлик, иш билан таъминлаш, корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинмаган солиқлар, Ўзбекистон Республикасида банклар ва банк фаолияти ҳақидаги қонунларга қўшимчалар ва ўзгаришлар киритиш, шунингдек давлатлар ва хоржий шахслар ўртасидаги инвестиция низоларини ҳал қилиш тартиби тўғрисидаги конвенцияга қўшилиш ҳақидаги қонунларга тааллуқли эди.

Дехқончилик-саноат мажмуи ва сув ҳўжалиги комитетининг раиси Ш. Мирзаевнинг маърузаси юзасидан «Ер тўғрисида»ги қонунга ўзгаришлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қонун лоийҳаси кўриб чиқилди.

Транспорт, йўл ҳўжалиги, алоқа ва информатика комитетининг раиси Г. Заҳриддинов ҳаво кодекс лоийҳаси, халқаро фуқаро авиацияси конвенциясига тузилишларни тасдиқлаш, ҳамма турдаги транспорт йўловчиларининг давлат мажбурий шахсий сўғуртаси, жамияти ахборотлаштириш қонунлари лоийҳалари тўғрисида маъруза қилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг таклифи билан Олий мажлисининг янги таркиби ва Конституциявий суд сайлангунга қадар Конституциявий суд аъзолари вазифасини бажариш Ўзбекистон Республикаси Конституциявий назорат комитетига юклатилди.

Илм-фан ва экология масалалари комитетининг раиси А. Жалилов алоҳида муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тўғрисидаги қонун лоийҳаси ҳақида гапирди.

Маданият масалалари ва маданий меросни асраш комитетининг раиси П. Қодиров «Соғлом авлод учун» орденини тасдиқлаш, давлат мукофотларига доир таклифлар, «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган чорвадор» фахрий унвонини тасдиқлаш ҳақида маъруза қилди. Шунингдек, у янги алифбони тайёрлашга доир ишларнинг ташкил этилиши ҳақида ахборот берди.

Депутатлар эътиборига тақдим этилган лоийҳалар ноибларнинг мулоҳазалари ҳисобга олиниб маъқулланди ҳамда улар юзасидан тегишли қонунлар ва қарорлар қабул қилинди. Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисидаги қонун дастлабки тарзда қабул қилинди.

Олий Кенгаш Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонларини ва Олий Кенгаш Раисатининг қарорларини тасдиқлади.

Олий Кенгаш айрим депутатларнинг Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари мажлисининг ўз зиммаларидан соқит қилиш тўғрисидаги аризаларини кўриб чиқди ва уларнинг илтимосини қондирди.

Соғлиқни сақлаш ва халқ таълими комитетининг раиси Ҳ. Усмоновнинг таклифи юзасидан таълим тўғрисидаги қонунга айрим ўзгаришлар ва қўшимчалар киритилди.

Сессияда халқ депутатларининг Ўзбекистон халқига ва ватандошларга Муурожаати қабул қилинди.

Ўн иккинчи ҷақирӣқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн иккинчи сессияси шу билан ўз ишhini тугаллади.

Суратларни махсус муҳбиримиз Абдувоҳид Тўраев олган.

ЎЗБЕКНИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

УРУШ ВА МЕҲНАТ ФАХРИЙЛАРИГА, ЎЗБЕКНИСТОН ФУҚАРОЛАРИГА

Муҳтарам отахонлар ва онахонлар! Азиз ватандошлар!

Ҷарангнинг Галаба куни — 9 май байрами муносабати билан чин дилдан қутлайман.

Бугун инсониятни фашизм балосидан халос этиш йўлида жонини қурбон қилган ёртдошларимизнинг сўнмас хотираси олдида бош эгамиз. Галаба кунларини яқинлаштиришга, жаҳонни фашизм асоратидан қутқаришга улкан ҳисса қўшган отахонларимизга, онахонларимизга минг бор таъзим қиламиз.

Ботир оталаримизнинг бу урушдаги ўлмас жасорати, шах-шўбаси, ўсиб келаётган ёш авлодни мустақил Ўзбекистоннинг муносиб фарзандлари, истиқлолнинг шайхатли қимомчилари қилиб тарбиялашда улғур мактаб бўлгусидир.

Ҳангаларда жон олиб, жон берган оталаримиз, фронт ортида заҳмат чекаган юртдошларимиз, уруш йиллари қоракхат олган отахон бекларим, бедарак кетган фарзандларим йўлига ҳали-ҳануз илҳақ кўз тикиб ўтирган муштанлар онахонларимиз эл-юрт осойишталиги нима эканини ҳаммадан кўра яхшироқ биладилар. Овдоники, айни кунларда мутлақо янгича мазмун касб этган буюк Ватан тушунчасини тирамоқ қис эдилар.

Уруш ва меҳнат фахрийларининг ҳар кунини, эл-юртимиз тинч бўлиши, деб дуога қўл оцаётганлари сабаби ҳам шунда. Улар эл-юрт осойишталиги ва тинчлигини таъминлаш, миллий мустақиллигини мустақамлаш, миллий қурилишнинг юксалтириш, қадриятларинини қайта тиклаш, бошда бошқаларга ўрнак бўлишмоқда.

Отахонларимиз шижоати ва қаҳрамонликлари республикамиз истиқлолнинг бугунги посбонларига ийрат бўлиб, хизматларига мадад берсин. Ўтган авлодларимизнинг жанговар тарихи ёшларимизни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда асосий омиллардан бири бўлиб қолиши керак.

Ҳурматли фахрийларимиз! Биз таллаган йўл ҳақ ва ҳақиқат йўлидир. Мавжуд қийинчиликларнинг муваққатлигига ишонамиз. Бизнинг орзуамиз — нурафшон кунларга сизлар билан бирга етишимиз. Ҳўмуриятимиз мустақиллиги халқимиз фаровонлигига хизмат қилиши шўбҳасиз.

Сизларга сўхат-саломатлик, узоқ умр, эл-юртимизга ҳамжўхатлик ва осойишталик тилаб қоламан.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.**

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

СОБИҚ ССР ИТТИҒОҚНИНГ МУКОФОТЛАР ҲАҚИДАГИ ҚОНУНИДА БЕЛГИЛАНГАН ҲУҚУҚ ВА БУРЧЛАРИН ЎЗБЕКНИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФУҚАРОЛАРИДА САҚЛАБ ҚОЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг иккинчи жаҳон уруши йилларидаги, республика иқтисодини, фани ва маданиятини юксалтиришдаги, халқлар ўртасида тинчлик, дўстлик ва ҳамкорлигини мустақамлашдаги хизматларини эътироф этиб, қарор қиламан:

1. Собиқ ССР Иттиғоқининг давлат мукофотларига сазовор бўлган иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларида, Ўзбекистон Республикаси халқ ҳўжалигининг ҳодимлари ва бошқа фуқароларида илгари мукофотлар ҳақидаги қонунга қўшимча қиладиган ҳуқуқ ва бурчлар сақлаб қолинсин.

2. Фармон имзоланган пайтдан бошлаб қўшга қиради.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.** Тошкент шаҳри, 1993 йил 7 май.

Ислон КАРИМОВ:

ЯНГИ ВАЛЮТАГА ЎТИШ ИНҚИЛОБ БИЛАН БАРОБАРДИР

Ўзбекистон Олий Кенгаши ўн иккинчи сессиясида республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг муҳим масалалари муҳокама қилинди. Шулдан бири «Ўзбекистон Республикасининг пул тизими тўғрисидаги қонун лоийҳасидир. Республика Президенти мазкур масала юзасидан нутқ сўзлади.

Хурматли депутатлар! Сессия кун тартибидagi масалалар сирасида «Ўзбекистон Республикасининг пул тизими тўғрисидаги қонун лоийҳаси алоҳида аҳамиятга эгадир. Шу босидан ҳам мен мустақил республиканинг Президенти сифатида бу масалага ўз муносабатимни билдиришни истардим.

Биз мустақил давлат бўлиб, Лекин ҳар соҳада мукаммал мустақиллик даражасига етдикми, деган савол туғилади. Биз ҳозирча сисей мустақилликка эришдик. Мустақилликнинг иқтисодий асосларини эса бир кунда яратиб бўлмайди. Иқтисодий мустақилликка эришиш учун, авваламбор, хошамш базаларимизни, саноатимизни, қазилма бойликларимизни мавжуд сало-

ҳиятимизни ишга солишимиз керак. Токи халқ ҳўжалигимиз мустақил тарзда узулсиз ишлаб олсин. Ҳозирги пайтда биз ана шу мақсад учун замин яратишимиз керак. Чунки собиқ Иттиғоқ таркибида бўлганимизда биз яхлит катта халқ ҳўжалигининг бир бўлаги эдик. Лекин республиканинг ўз ўрни, ҳиссаси сезилиб турарди, миллий даромад ҳосил қилиш борасида ҳиссамиз таъминдан 6 фозини ташкил қилар эди. Собиқ Иттиғоқ таркибида бўлган давлатларнинг халқ ҳўжалиги шу даражада ҳамбарчас болганда кетганики, ҳозирги кунда уларни бир кунда узиб қўйиш ёки мустақил, алоҳида ишлашини таъминлаш мумкин эмас.

Ҳарчанд мустақил бўлганимизга эндигина икки йил тў-

лабган бўлса-да, ишлаб чиқаришда, қазилма бойликлардан фойдаланишда, хошамш базасини мустақамлашда ва ташки иқтисодга унча-мунча ютуқларга эришдик. Лекин биз иқтисодий соҳанинг қўл тармоқларида ҳар томонлама Россияга болғич бўлганимизни ана тақорлаб ўтганига тўри келади.

Бунга мисоллар жуда кўп. Биргина ёнлиғи-энергетика ресурслари масаласини олайлик. Гап фақат бензин ёки керосин устида эмас. Агар биз алоқамизнинг шу қиррасини узиб қўйсан оқибатда нима бўлишини бир ўйлаб кўрайлик: трактор заводи мида ишлаб чиқариш тўхтайд, авиация заводида яратилган янги самолётларимиз узоқомай қолади ва ҳўзаю. Мана, биргина соҳада алоқаларнинг узилиши оқибатда келиб чиқадиغان муаммолар.

Ўзбекистоннинг ҳозирги таъминотида шу нуқтани назардан ҳам кўра муҳим ва зарур, биз бир яратганга банда, бир Ватанга фарзандимиз.

Ҳар қандай юрт моддий бойликлар билангина эмас, аввало, етук инсонлари билан қудратли ҳисобланади. Ҳар қандай жамият ҳам даставвал маънавий юксаклиги билан эътиборлидир. Иймон-эътиқоди бутун, қўрсизда эл гурури бор инсоннинг қалбида қийинчиликларга бардош берадиган маънавий гавҳари бўлади. Бу гавҳар уйлари залзиладан асровчи пўлат камар каби инсон-

ҳожати бўлмас керак. Саноат ишлаб чиқариш соҳасида, қишлоқ ҳўжалигида ишлаб чиқарилган одамларимиз, мутахассислар ҳам, колхоз раислари ҳам, хўжалик раҳбарлари ҳам бунни жуда яхши тушунишди. Бир кун узилиш бўлса, бунинг таъсири ҳамма жойда — ҳўжаликларимизда, оддий фуқаролар дастурхонидан яқсон сезилади. Ҳошбуки, мустақил давлат бошқа давлатлардан айри тарзда иқтисодий ҳур бўлиши учун ўз пулга, ўзининг миллий валютасига эга бўлмоғи керак. Биз — иқтисодий мустақилликнинг асосий шартларидан биридир.

Валютаимиз тўғрисида жуда кўп мунозаралар бўлмоқда. Олдинги сессиямида ҳам шу залда бу масала бўйича ўзаро фикр алмашиб олган эдик. Бугунги кунга келиб нега ана шу мазму кун тартибга чиқарилди? Ўзбекистонни таъминот масаласида испис болғаб қўйишга уринишлар давом этаверар экан, ўзининг валютасини муомалага чиқаришга албатта эҳтиёж бўлади. Воқеаларнинг ривож ҳаммамизни

шунга даъват этмоқда. Россияда пулнинг қадрсизланиши бир — кузатиб кўринг: Бугун 800—900 сўминг қадри — 1 доллар. Эртага бу инсбат Россия миғ бўлиши аниқ. Россия рублининг қадри кун сайин анада пайсайиш муқаррайдир. Россияда 25 апрелда ўтказилган референдум пайтдаги сисей курашларда жуда катта ватандар берилди ва шу ватандарнинг бажариши учун ҳеч қандай товир билан таъминланмаган таъминдан инки ярим триллон рубль оборотга ташланди. Буларни пул эмас, қуруқ қозоқ дейиш мумкин. Референдумдаги мурособа халққа ана шунини олиб келди. Ана энди ақлини пешлаб ўйлаб кўрайлик, рубль зонасидаги ҳар қайси давлат мол билан таъминланмаган пулни соҳаверса, нима бўлади? Пулнинг қадри, қиймати қандай бўлади? Кеча агар бирон молнинг пулга инсбати бир сўмга тўғри келган бўлса, биз эртага ана мол билан таъминланмаган 2 сўмин муомалага чиқарсан, шу молнинг пулга инсбати 3 сўмга тўғри келмайдими? Бу

оддий ҳақиқат-ку. Шу жиҳатдан Россиянинг аҳоли жулда оғир пулнинг қадри эса ундан ҳам мушқурроқ. Шу ундан назардан қаратганда, Ўзбекистон ўзининг миллий валютасига ўтиши керак. Бу масалада биз кўп бош қотирилдик. Очғинини айтсам, бир йилдан бери бу масала билан шуғулланганимиз. Дунёда қандай энг йирик, нуфузли банклар, етук мутахассисларни таклиф этиб, шу соҳада таяйғарлик кўришимиз. Бу сир эмас. Ҳозир барча вилоятларимизнинг банкларида чет элда таяйғариб келинган миллий валюта сақланмоқда. Биз пулнимизни «сўм» деб атаймиз. Бу ҳеч кимга сир эмас. Бу масалада биз катта таяйғарлик кўриганга шаймиз. Бу — масаланинг бир томони.

Лекин масаланинг ана шу жиҳати амалга оширилиши инкинчи муаммони келтириб чиқаради. Биз пулнимизни муомалага чиқардик, дейлик. Ҳўш, унинг оқибати, тақдирини нима бўлади? Бу кишини (Давомин иккинчи бетда).

ЎЗБЕКНИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИНИНГ МАМЛАКАТИМИЗ ХАЛҚИ ВА БАРЧА ВАТАНДОШЛАРГА МУРОЖААТИ

кўрди. Юрагиде она юрт меҳри ва халқ дарди бўлган инсон у замонларга қайтишни истамайди.

Кечагина Ўзбекистон табиатини хароб қилиб, халқини пахта қулига айлантирган, боз устига тўхмат ва бўхтонлар ёдирган кимсалар ана «қизил империя»ни соғиниб қолдилар, собиқ Иттиғоқни тиклаш ҳаракатига тушиб қолдилар. Ҳар орамизда ҳам қадрига эмас, қорнига йиғловчилар, бир замон қаттол тузум панохиде эл ноинини туя қилиб ўрганган кимсалар эски замонни қўймаётган бўлсалар ажаб эмас. Уларга жавобан биз халқ таллаган Президентимиз Ислон Каримов сўзларини тақорлаб: «Барча кўришлар ёки ташлашдан энди ортага қайтиш йўқ» деб айтаман.

Халқимизда «Мемага тушганимиз жоли бир» деган

ҳизмат бор. Биз ким бўлишимиз, қайси миллат вакили бўлишимиздан қатъий назар, ягона кемамиз Ўзбекистондир. Бамисоли занжир халқларимиз каби тақдиримиз туташиб кетган. Ўзининг мақсад бирлигимиз, иш бирлигимиз бугун ҳар қачондан ҳам кўра муҳим ва зарур. Зеро, биз бир яратганга банда, бир Ватанга фарзандимиз.

Ҳар қандай юрт моддий бойликлар билангина эмас, аввало, етук инсонлари билан қудратли ҳисобланади. Ҳар қандай жамият ҳам даставвал маънавий юксаклиги билан эътиборлидир. Иймон-эътиқоди бутун, қўрсизда эл гурури бор инсоннинг қалбида қийинчиликларга бардош берадиган маънавий гавҳари бўлади. Бу гавҳар уйлари залзиладан асровчи пўлат камар каби инсон-

ни ичдан бақувват қилиб, ижтимоий силкинишлар вақтида боғининг мувозанатни сақлаб туради. Бизнинг шундай гавҳаримиз, маҳкам камаримиз, руҳий пойдеворимиз — ватан муҳаббати, ҳурриятга, истиқлолга садоқатдир. Қалбимизнинг бу тенгсиз бойлигини асраб-авайлаш ва келажак авлодларга етказиш муқаддас бурчимиздир.

Кунини кеча хурматли Президентимиз Ислон Каримовнинг бир гуруҳ таниқли ёзувчилар билан учрашув чоғидаги нутқи ва Олий Кенгашнинг ўн иккинчи сессиясидаги маърузасида бу фикр ўзининг ёркин ифодасини топди. Юртбошимизнинг халқ дарди, ватан ташвиши билан ёнб айтган сўзлари ҳар бир пок вилданги инсон қалбини ларзага солиши табиийдир. Чунки бу сўзлар ҳар биримизнинг

юрак сўзларимиз, халқимизнинг асрий орзулари ўз ифодасини топан бир индодир. Бу — юз йиллар мобайнида оздликка ва миллий мустақилликка талпиниб келган, буюк ва бетаквир тарихи билан жаҳон тарихи саҳифаларига ёркин сатрлар битган қадимий, улғур ва нақшон халқнинг қудратли овозидир.

Вужудда, иймонида ватан ҳўсис муаммалар шаклланган инсонгина она юртнинг муносиб фарзанди бўлабилгусидир! Қалбиде она юрт туйғуси камолга етган инсон учунгина ватан тўксидир.

Тақдирини ватан тақдирини билан болган азиз ватандошларимиз! Биз сизларга— улғур боболаримиз каби юрагини ҳуррият ишиқиде ёнган қомил ва фозил инсонларга муурожаат қиламан.

Ватанимизнинг умидли

ҒАФУР ҒУЛОМ ВА ОТАШИН ТАХОН ГАЗЕТА

Шоир таваллудининг 90 йиллигига

Бундан олти аср муқаддам «Олам менга сизди, мен оламга сизимдим», деб шикоят қилган машҳур шарқ шоири Имомиддин Насимийнинг шу сўзларини замонавийнинг нодир даврон сиймоси Устоз Ғафур Ғуломга нисбатан ихрибос этмас, у ўз она юртини, ўз халқини қалбига сиғирган, ўзи ҳам халқнинг қалбидан жой олган, она юрти бағрида яйраб, уни, муҳолафасиз тўлдириб юрди. Мана ҳозир ҳам халқимиз шу қуварларча яшашни оруз қилган аллома санъаткорнинг 90 йиллигини нишонлаган шукуҳли қуварларда унинг ўлмас руҳи мустақилликка эришган юртининг бўйлаб юрибди.

Қаламқаш дўстлари билан ҳамкорликда яратилган керак бўлган «Ўзбекинома» шеърини солмасига ёзган муқаддимада Ғафур Ғулом халқимизнинг эркесвар мағрур руҳини шундай таърифлайди:

«Ҳарловини эродиликни, ватанини, эркини, Осов эмас бўйсундиришмоқ ёнқур ўзбекини!»

Бу юрак сўзлари билан шоир жаҳонга машҳур аотлар Сўлтанам, Тўмарис, Муҳанна, Маҳмуд Торобий, Ўлаловиддин, Амир Темури, Бобур, генерал Жўрабек, Собир Раҳимов, каби буюк аждодларимизни ёлғизгина соғинади, ана ўша унутилмас жасоратлари ва фаоллиқларида замон-замонлар давомида курашиб оруз қилган мустақилликнинг ўз бойлигини олган халқимизнинг матонати, руҳи сизниг кетган эди.

Истиклолнинг қизғин иштиёқи ўз номида-ёқ зуҳур этилган халқимизнинг шоир яқин тарихимизнинг қаттол йилларида ҳам оғохлантириб, унга дадил китоб қилган эди:

«Бировга бош эгиш тасвири чексанг — Мункиган ашқининг расми чиқади».

Олтмиш йилдан зиёдрок шукуҳи ва ташвишли, умидбахш ва жафоқаш, ғулуви ва самарали умр кечириб, ана шундан қирқ йили мобайнида Ғафур Ғулом ўз меҳнати ва заковати билан халқимизнинг мислизи яратувчилиги, мардона қаҳрамонлигини қуйлаб келди. Бу билангина чекланмади. У халқимиз барпо этган замонамиз жонли азамат обидларинини яратилишида фаол иштирокчи бўлиб қатнашди.

Баъзи мисолларни кўздан кечирайлик. Туркистон — Сибирь темир йўли қурилишида Ғафур Ғулом оддий мухбир бўлиб ишлади. Қурилиш тугаланиши билан ўша тантаналар кунлари «Туркистон йўлларида» манумасини ёзиб, қурувчиларга ўқиб берди. Ҳозирги Ғафур Ғулом кўчасининг бошланғичдаги маҳалла қурувчиларидан таълим олган «дегрез шоир» ўзбекистон санъатининг гўнгиб гўнгибларидан — Тошкент қишлоқ хўжалик машинасозлиги заводини дилдан қутлади. «Текстилькомбинат ва Миср эҳром» манумасининг муаллифи етакчилигидаги қаламқашлар бригадаси аэзолари тўқимачилигининг тиганти қурилиш ишчилари билан мусобалашган эди. «Фарғона дарёси» — мазмун номида-ноқ маълум бўлиб турган бу шеър шоирнинг ўша ҳаёбахш дарёнинг яратилишида фаол қатнашганини дарёнинг беради. «Сув ва нур» шеъри ва «Шамс ул-хаёт» очеркида Ғафур Ғулом Фарҳод ҒўС қурувчиларининг жасоратини икки йилда «Ҳамса» яратган улғу Алишер Навоийнинг шижоатига қиёслади.

Хуллас аллома адибнинг буғунги кунда 12 жылдир ташкил этган асарлари мажмуаси сарҳадларидан буғундай мисолларни қуйлаб келтириш мумкин.

Замонавий ўзбек адабиётининг асосчиларидан бири Ғафур Ғуломнинг икки йил уфқи кенг, мазмулини қўлдан-қўл, ранг-ранг эди. У қалам тортмаган жанр йўқ, у баҳс этмаган масалалар қамдан-қам эди.

Инсонпарварлик гунаҳларининг тарғиботчиси Ғафур Ғулом иқодининг етакчи мавзуларидан бири — етимлар қисмагидир. Табиий бир ҳол деб ўйлаш керак, ўзи етимлик машаққатларидан қилиб воғта келган бу машҳур асарларда етимлар келчин ва нибол-истифолини на-ламта олади. «Феникс болалари», «Пайғамбар қиламан», «Ҳаронини Аҳмадхон» деган дастлабки шеърларидан «Қўқай», «Мулофағга» дostonлари, машҳур «Сен етим эмассан»

манзумасига, «Нетай», «Тирилган мурда», «Едгор», «Шум бола» қиссаларидан умрининг сўнги йилларида ёзган «Меннинг Ургинга болам» ҳикойасига етим қаҳрамонларининг турли-туман кечинмаларини чуқур инсоний ҳис-туйғулар билан тасвирлайди. Шу ўрнида ана бир нарсани таъкидлаб ўтишни лозим деб билар эдикки, ота-онасидан барвақт етим қолиб, онасино синглиларини парварши қилган: уларни бахтли ҳаётга етаклаган, «саксон тўртга кирганида отамга бориб: «Ҳамма фарзандларингизни ўйли-жойли қилдим, улар уяли-жували, бахтиёр, ўзим қатта шоир академик бўлдим, деб мақтанаман», дея фахрлангунчи устоз мураббий болалар уйлари оғиб боқмасиз гўлақларини тарбиялаш билангина қифолланган эмас, унинг хонадонига ҳаминша ўз фарзандларини қаторида, бир қанча етимлар кичикликдан балоғат бўгунча етунча эмас, мустақилликка қўйиб йўлга меҳр-шафқат билан парварши топар эди. Бу ахир сўзи билан иши бир, тили билан дили бир олижаноб зотининг ибрат намунаси эмасми!

Оташин шоир, хасос нар-навис, болаларнинг севкли ёзувчиси, ҳозиржавоб журналист, файласуф аллома устоз асарларининг

ларидан умрининг сўнги кунларига газетага фаол қатнашиб келди. Унинг энг машҳур шеърлари, ҳикоялари, очерклари, мақолалари ва фелъетонлари шу газета саҳифаларида эълон қилиниб, кенг ўқувчилар оммаси орасида тарқалди.

...1963 йили республикамиз аҳли қардош республикалар жамоатчилиги билан биргаликда Ғафур Ғуломнинг 60 йаша гўлишини байрам қилди. Устоз тенқур қаламқаш дўстлари қаторида биринчи бўлиб Ўзбекистон халқ шоири унвони билан тақдирланди. Бу эъзоз-эҳтиромлар ғайратига-ғайрат, кучига-куч, қаламига жўшқин илҳом қўшиб юборди десак янглишмаймиз.

Ўша йили адиб баракали ҳосил етиштирган пахтакорларнинг фиқорона меҳнатини, таҳсинга сазовор маҳоратини улуғлашга астойдил бел боғлади. Дастлаб «Дўстлар, энди теринг!» «Замоннинг ва замоннинг мазмуни» публицистик мақолада шунинг «Ғулом ва суворийларига» шеърини ёзди. Терим ишлари айниқса долзарб йўналишга етган ноябрь ойида эса, газетанинг махсус мухбири сифатида республикамизнинг деярли барча вилоятларини айланиб, пешна-пеш, мароқли очерклар эълон қилди. Адибнинг тиним билмас, қатъияти, газета ходимларининг самийи мадади тўғриси бир оғта етар-етмас мундат ичида «Жон, Андижоним», «Самариян сайқали», «Фарғонамни қуйлайман», «Уэр» (Бухоро ҳақида), «Яша, азия Тошкентим!» очерклари юзага келди. Очерк бўлганда ҳам қандай очерклар! Булар сал қуна «Эрта бутунда яхши» деган китоб бўлиб чиқди.

1966 йил 26 апрелдаги Тошкент эъланласини халқимиз бошига тушган ноғохоний кулфат деб қабул қилган устоз адиб чуқур изтиробга тушиб, қайғу чекиб бетобонлик қилишга қарамай ҳамма ерга одамларга таскин беришга куч-қувват топи. Унинг «Халқимиз тасалли» мақоласи ана шундай ҳамдардлик ифодаларидан бири эди.

Устозни ўша тақдирли ҳодиса даргда чалинган, йикитди. Оғир хасталикка қарамай, газета ходимлари билан биргаликда тайёрлаган, вафотидан икки кундан кейин эълон қилинган «Янги парвозлар сари» мақоласини ўқувчилар оммаси, фан, маданият, саябат, адабиёт аҳли, ҳамкасблари, шогирдлари устоз адибнинг васияти деб қабул қилдилар, дейиш мумкин.

Бу қайдарли аллома адибнинг хушнуд табиатида хос равшан бир руҳда тугаллаш ниятида Ғафур Ғулом ҳаётида рамаий маъно касб этган унутилмас воқеани келтиришни истардим.

Ўзбекистон республикамизнинг 40 йиллиги нишонлаётган кунларда хали болаликдан Алишер Навоийнинг китобини бағрига босган Ғафур Ғулом замон ғиротида Хиротга беш юз йил оша адабиётимиз соҳибқирини халқимизнинг саломини олиб борган эди:

«Дилим равшалини ҳиссам йўлида офтоб айлаб,

Мозорин бошида турмақдурмен сархисоб айлаб,

Қулогинг сўз эшитмас бўлса ҳам қабдан хитоб айлаб,

Ватандошлар саломин неча жилдли бир китоб айлаб,

Навоий деб Мусаллога келибман интиқоб айлаб,

Самарқанду, Андижон, Тошкенту Урганжу Бухородан,

Ўзинг напшв намо топан шарафли-шонли маъводан,

Сенинг орузларинг рўёбга чиққан янги дунёдан,

Туман Фарҳоду Ширин чиқарган бахтли саҳродан,

Ажаб гулдаста келтирдим, унга заррин таноб айлаб.

Булар халқимизнинг шоир айтган юрак сўзлари, «Мен ўзбек шоириман, ўз халқимизнинг тилиман» деб беиз айтмаган устоз Ғафур Ғулом.

Ваҳоб РҶЗИМАТОВ.

УЗОҚ ЙИЛЛАР ХИЗМАТ ҚИЛИБ ҚОЛГИМ БОР

Чоран аср, ўттиз беш йил деган умр «қа», дегунча ўтиб кетадиган қисқа фурсат бўлар экан. Қондоғди бирор юлдуз умирга нисбатан бу мудатни мундат демас ҳам бўладиган даражада о. Фиръавн, Бобиллар ўтган замонга нисбатан қарийб юздан бир бўлак, аммо айрим-айрим оғилда бу вақт ҳар қилинган яри ҳаёти деган эди.

Мама, журналистлик ишига ҳам умрининг ярмичаси сарф қилинибди. Тагин қанақа яри денг-а? Ингитликнинг энг момақаймоқ йиллари.

Торонинг тонига уришган чоғи Осмонда юлдузлар яратолганман, Ингитлик умрининг мўъжизаси деб, Истаган қизни ҳам қаратолганман. Ана шундаки йиллар...

Хўш, мен ўзбек халқининг севган ва ишонган газеталарига қилиб келган хизматларим учун таманно қилаётганимни ёки шу йўлда ўтган умрим учун афсуз еёлганманми? Асло! Балки мен жонанор редакциямизнинг бевосита ўзидан ва унга боғланган бўлатуриб ташқарида ўтган ҳар бир соат билан фахрланаман. Чунки редакция меннинг учун она кучоғидек биринчи меҳрибон тарбиячи ва савод мактабдан кейинги олий мактаб мартабасидир.

... Ўз яшаб турган жонанор республикамизнинг энг йирик шаҳарларидан тортиб, энг узоқ-кичик қишлоқларигача шифтининг чизигидай кўз ўнгинида бўлса, унда яшовчи киши, қолқоччи, зиёндилар ва халқ мухбирлари билан истаган соатда хабарлашб турсанг — бундан ҳам етук, бундан ҳам маъмули умр дунёда борми? Талай-талай машҳур кишиларни газета даргоҳи ўстириб юлганга етказган ва оламга танитган... Кишининг зехни, зияратлиги, умумий ва шисий дунёқараш кундан-кунга ўса боради.

Редакция атрофида уюшган соғлом коллектив борабора кишининг ўз ака-укасидай, туғишгабаридай бўлиб кетар экан. Мен редакциянинг ўз кучида хизмат қилган йилларни жуда-жуда соғиниб эста оламан. «Қизил Ўзбекистон» газетасининг кеска ходимларидан Вали Алломов, Тулузакон, Сидиқ Юсуфжонов, Миртемир (Бек), Мажид Усмои, Аҳмадjon Екубов, Усмои Янвез, Идессислар менга қариношлардан кўра қарддоғроқ, Мархумлардан Қомил Алиев, Хамид Олижон, Хожнақар Ғуломов, Обид Абдураҳмонов, Нажмиддин Юсулов (Юмои)ларни гоёт ҳурмат билан ёдга оламан. Чунки биз отахон газетамиз «Қизил Ўзбекистон» нашр қилина бошлагандан буён қўлга-қўл бериб хизмат қилганмиз.

Ер ислохоти, саводчиликини битириш, хотин-қизлар озолигини йўлида бошланган «ҳужум»... биринчи трактор, пахта учун кураш, сув учун халқ юриши, тўқимачилик комбинати ва бошқа-бошқалар... Биз бу курашларнинг мучи чиниққан, ишган газетачилар бўламиз.

Тарвайд ўша йиллар бизнинг ва биз чиқарган газетанинг савияси ҳозирги журналлардан ва чиқиб турган газеталардан анча кўнгда бўлса ҳам, аммо руҳи ҳозиргидай ҳаминша мухтажам эди.

Газета-ку, аста-секин бизни ўқитар, тарбиялар эди, ўз наватига биз ҳам ўз газетамизни ўқитиб тарбиялаб воғта етказдик. «Бир-бирига шогирд, бир-бирига устоз» дейилган шу бўлади-да. Хусусан, «Қизил Ўзбекистон» газетасининг зехини, ядроким билан эгизаз туғилгандай қондош, қариноҳ газетадир. Хали-ҳанузга эан берган бирор асарим босилиб чиққунча кўзим уадида, босилиб чиққандан кейин биринчи хабарим босилган йилдагидай аллавақтаргача қувониб юраман.

Нововт шимган болалар ширинлик лаззати ўз оғизларидан узоқроқ туриниш истайдилар. Мен ҳам босилиб чиққан ва энди чиқадиган асарларимнинг жонимга берган хўзури даволми бўлишини, иложи бўлса, абадий бўлишини истар эдим. Шунинг учун ҳам, ўз газетамга, газетани орқали халқимизга узоқ йиллар хизмат қилиб қолгим келарди.

1958, май

ШАРАФ ҚҮЛЭЗМАСИ

Қадим ўзбек халқисан. Асл одам авлоди, Миср эҳромларидан Тарихинг зарварқидир.

Хозирги жанобларнинг Маърифат ва денгизи: «Пахта даракт қўзимси Жўни, деб билган фақат.

Не-не жафо кунлари Катта ёруғ йўл сари Хўнлар юлдузи каби Етақлади меҳнатинг.

Озолиқ қўлэмаси — Шарофнинг дастлари: Текниқур бойачадай, Бировга йўқ миннатинг.

Соҳибкор ўзбек халқи Деҳтон ашроф авлоди. Пахтакорлик санъатинг Тарихдан қарироқидир.

Бир зўр ур, гурулласини Билганонлик иқодинг. Сенинг билан шоирнинг Мағлайи эричроқидир.

Биз эккан пахталардан Ер юзанда бор киши Уяткин ёганида Уста-уст, қиват-қиват.

ЭЙ БИЗНИНГ КЕЛАЖАКДАГИ ПОК НАСЛИМИЗ, ЭЙ МЕНИНГ 2000 ЙИЛДАГИ НАБИРАЛАРИМ!

Сиз албатта биз яшаган тарихий шу кунларни ўрганимоқчи бўласиз.

«Мен бу сатрларини сиз учун, келажакдаги тарихшунослар учун ёзаман.

Сиз архивларнинг кўп жилдларини ахтарар экансиз, музей намуналарининг кўп қизига таажкуб билан термулар экансиз, юз йилларнинг ҳар порлоқ эртаси туғдирган газеталарнинг сандиқларида саргайган юзлари-ни арақлар экансиз, менинг шу сатрларим сизга учрайди. Бунда ёзилган факт, бизнинг турмушимизда бир лавҳа бўлса-да, бирроқ сизга ҳориққулда миллион йиллар илгари яшаган гўнгиб динозаврнинг суякларидай қизиб қуривади, сиз, эй келажак тарихчилари, ўз кўзларингизга ишонмайсиз. Бу хатин қайта-қайта ўқиб чиқасиз. Хотин-қизларингиз

КЕЛАЖАККА МАКТУБ

бизнинг аёллар устидан эрмақ қилиб кула бошлайди.

Бу ҳол қанчалик ачинарли бўлса-да, афсуски, тўғри бўлади.

Масалан, Чуст район, Қариқон қишлоқ совети 39-участканинг халқ терговчиси ўз қишлоқ советидига М. деган бир қизнинг эрга терги олдидан шундай бир тарихий иш қилган эди. М.нинг ота-оналари уни эрга бермоқчи бўлади. Қиз гафта жиғидиган қишқик бўлади. Ешини аниқлаш зарур бўлади. Иш терговчи қўлига келиб тушади. У нима қилиши керак? Агар қизни тўғриликка докторга юборса, йўлда қизнинг қариноҳларини учраб, уни алмаштириб қўйишлари, докторга бошқа гавадлаи, ёши тўлган амма-хоталари-дан бирортасини кўрсатиб, алдаб справка олишлари мумкин. У бу қийинчиликнинг ҳийласини топади. У қизни докторга юбориш олдидан қизнинг ўнг қўлига участанинг печатини босади. Ўша думалоқ печатни. Ана энди қиз қочмайди, уни алмаштирилмайди. Албатта, қизнинг амма-хоталарида 39-участканинг печати йўқ. Шундай қилиб, доктор қизнинг яланғоч баданидида босилган печатни кўриб ешини тайинлайди ва эрга бериш учун ижозат беради.

Бу силлиққина кўринган факт айрим район «амалдор»лари томонидан одам болсаи устидан эрмақ қилиб қилишнинг сўнги даражасини кўрсатади.

Нега тўй, оила кишиларнинг шахсий ишлари деғина қўйила қолади-да, бу ишларга қишлоқ жамоатчилиги, ёшлар, комсомоллар аралашмайди? Шундай бўлганда, терговчининг печати ҳам керак бўлмас эди. қизнинг ота-оналари ҳам уни сотолмас, ёш эрга беролмас эдилар.

Нега ЗАГСда, ҳеч бўлма-са, юз очин, паспорт қўйилган шундай мажбур қилиб қўйилмайди?

Шундай қилиб, эй менинг 2000 йилдаги набираларим бу факт сизга мендан совға бўлсин.

1935, сентябрь.

МЕН ЎҚИГАН МАКТАБЛАРДАН БИРИ

...1916-1917 йилларнинг бир қисмида газетасурушлик ҳам қилганман. 100-150 та «Туркестанский ведомости», «Нурер» ва бошқа газеталарни қўлиқчи-лаб, шаҳарнинг обод, сержантов кўчаларида бақир-бақир чўриганман.

Бу йилларда ўзим газета сотсам ҳам, газета деганининг ўзи нима — жаовоб беришдан оқиб, содда Успин эдим. Аммо баъзи газетани номерларини бир нафасдаёқ талашиб-тортишиб олиб кетганларидан, одамларнинг чеҳраларидаги баъзан ғазаб, баъзан шодлик сингари ҳолатлардан, икки-уч газетанинг ўзаро қизғин бахш-лашувларидан шунинг сезар эдимки, газета дегани — у жуда катта куч, зўр куч. Оқин сувини тўхтаста оладиган, тўхтаганин юртига оладиган, кишиларни иштироқ оладиган, ваҳимага солидиган, уларни ширинлашди қўлдиган, курашга кўзотадиган ва уюштира оладиган, хуллас, менинг ўша замонадаги

тасаввуримча, газета тўрт саҳифа сўздан иборат жонсиз, аммо аjoyиб бир сеҳр-гар эди.

Мен ўша топда газета чиқазувчи бирор кишини-ку та-нимас эдим, аммо менга но-қилиш бўлган у кишилар чексиз кудратга эга бўлган галати, баҳайбат кишилар бўлиб бола халқимда гавад-ландардилар...

Орадан ўн йилча вақт ўт-мади. Газета ва газетачилар тўғрисида юқоридигача та-савурига эга бўлган киши, янги киналарни шу газетачиларнинг бири бўлиб, «Қизил Ўзбекистон» газетасида очерчи, фелъетончи деган вазифада, редакцияда бир столнинг эгаси бўлиб қолган эди.

Мен газетата хизматга келган вақтида ибтидоий маълумотли, гўлигина йиғитча эдим. Газета мени сенин-ласта ўқита бошлади. Шаҳарлардан, қишлоқлардан уз-луксиз келиб турган хабар-

лар, жойлардаги ишчи-деҳ-қон мухбирлари билан ёзиш-малар, сенинг-аста ўз республикамни, унинг аҳволини, ундаги кишиларни танишга ўргатди.

... Баъзан-баъзан ўз-ўзимга сархисоб бериб қоларман. Агар мендан биров сўрасаки: «Хўш, ўтган салнам қирқ йиллик мудатда қў-линган келганча газетата, газета орқали ўз халқинга хизмат қилиб келмоқдасан, энди шунларга бир якун исалса, сенинг газетатада ҳа-қинг қўми, газетанинг сен-да ҳақи қўми?» — Мен жа-вов берад эдимки: «Газета-рининг менинг гарданмада бў-лган ҳақи устозининг шогир-да бўлган ҳақидан ортиқдир. Газета мен ўқиган олий мак-табларнинг бири ва биринчи-си бўлди. Ўзимда бор фази-латларининг кўп қисми учун газетатадан ва унинг атрофида уюшган мендан кўра пешқа-дамроқ соғлом коллективдан жуда ҳам миннатдорман».

1958, май.

ҲАММА ЕРДАН СЕН ГҶЗАЛ

Бир ёғи ўрмону бир ёқ учурум. Жаҳонда нима кўп гўзал жойлар кўп. Товуснинг паридай ранг-ранг, сўлим, Ушқириб оқувчи анжиб сойлар кўп.

Талай ўлкаларни кўзим дарбадар, Еляда хуржини қўлимда таёқ, Шундай замиллар бор, оддий қўми — зар. Бу ерда у ҳосил бераркан тупроқ.

Писта, аргувон кўп афгон ерида, Ножу, арчаларга бурканган Ҳирот, Бинафша даракти ўру қирда, Ҷўшқин ирмоқлари — бўй бермас бўз от.

Ажиб манзарга эга Қарақи, Деғиз соҳиллари кўз илғамас кенг. Бирор тепаликка чиқиб қара-чм. Ер, деғиз эсим туташ, теппа-тег.

Деҳлида қирмаган қўвам қолмади. Аjoyиб-ғаройиб ҳар бир қадамда. Тизэмда, кўзимда куч ҳам қолмади. Пайдарпай ҳайратлар чулганган дамда.

Аграда учратдим киши ақлининг Тақвор бўлаётганига мўъжизасини, Тоғмахал ерида кўргандай бўлдим. Гўзал Андижоним андозасини.

1. Шу номли шеърнинг бир қисми (муаллиф алоҳи).

Қаерда бўлмади! Нилигин бўйнда Абдувал олдиде хайронликда мот, Беш минг йил намоён киши ўйида, Эҳромлар, эҳромлар, баҳайбат, ҳайот.

Румода муқаддас улуг Петрининг Машҳур жомесини қилдим энброт, Қолзей майдони хотирларлар-ла, Спартак қалбларга берди ҳарорат.

Эйфель миморидан Паржини кўрдим, Зехи сиғиролмас эди ҳуснини, Қарм мундат Болсқнда темирбаб юрдим. Қадимлаб ўлчамди эни-бўйини.

Ер ўгли эдим мен, шунинг учун ҳам Бир пайт сайёҳликни қасд қилиб олдим, Кўра-кўра чарчаб, ҳафсалам совиб, Нихот, Ватанга қайтиб йўл олдим.

Ҳамма кўргангидан ахлит хулоса: Туқани Ватан экан — жаҳонга гўзал! Ўз юртим ерида унган ҳар майса Бегона юрларнинг гулдан афзал.

Зумрад бағрининг тўйганча юрдим, Аjoyиб Ватаним, жоним Фарғона, Воқил суварига бетишим ювдим, Эҳде, қанчалки кенг бизнинг замона!

УСТА САТТОРНИНГ ЗАРБУЛМАСАЛЛАРИ

Ўртасидаги фарқ — супурги билан тароқ ўртасидаги фарқ билан тенг.

Улфатга — туҳмат қо-фиядон.

Бир нарсани ўйлаб кўриш деган сўз — сибизга. Етти тешиг бекилганда ҳам саккизинчисидан овоз чиқади.

Обрў дегани — дарвозанинг лангари, қийишайган тарафга йиқилишга мажбурсан.

Яхши хотин халачўм. Эركانни хала қилиб турмасан, йўрғаламайди.

Шогирд деган — дарича. У қанча кўп бўлса, дил шунча равшан бўлади.

Маслаҳат розиликнинг ту-зоғи. Илиндингинг — қўти-лиш қийин.

Яхши шеър қалайи. Ишқ билан умрни бир-бирига нав-шарлайди.

Она-бола — кумрининг қуйруғи. Бир-бирдан ажраса кўриш кетади.

Кетиш келишининг хамир туруши.

Гал — пийёз тўралган пичоқ. Аргмасан занглайди.

Васиқа деган нарсан — ас-наш. Кишидан кишига қўча-ди.

Қулоқ сунинг ғирдобига ўхшаган нарсан, унга чўпу хода ҳам оқиб кириши мум-кин.

Нусха — чала ковуш, ҳам-мага ҳам бир қолидигани

Тўғри келавермайди.

Елгон сўз — чиннинг ги-лофи.

Паришон оғиз — эшиксиз ҳовли.

Оилали киши — думли юлдуз. Қўнгли кўнда, чачво-ғи ерда.

Бир ишга совин — иккин-чисига исми деган сўз. Со-вўқлик исқидилининг жавҳа-ри.

Маслаҳат — дурадгорлар-нинг шоқулис — тош бой-ланган ипи. Айланб-айла-ниб охири бир нуқтада тўх-тайди.

Кўчш — иккинчи жойга ўринлашишининг шотиси.

Агарни магарга уйлантир-са — ўртадан қоши деган фарзанд ту

